
(історичний/неісторичний), нація, націоналізм, держава, загальнолюдські цінності...

Список використаних джерел і літератури

1. Лисяк-Рудницький І. Зауваги до проблеми «історичних» та «неісторичних» націй. *Лисяк-Рудницький І.П. Історичні есе: в 2 т.* Київ: Основи, 1994. Т. 1. С. 32.
2. Лисяк-Рудницький І. Інтелектуальні початки нової України. *Лисяк-Рудницький І.П. Історичні есе: в 2 т.* Київ: Основи, 1994. Т. 1. С. 189-190.
3. Лисяк-Рудницький І. Напрями української політичної думки. *Лисяк-Рудницький І.П. Історичні есе: в 2 т.* Київ: Основи, 1994. Т. 2. С. 92.
4. Лисяк-Рудницький І. Націоналізм і тоталітаризм (відповідь М.Прокопові). *Лисяк-Рудницький І.П. Історичні есе: в 2 т.* Київ: Основи, 1994. Т. 2. С. 489-496.
5. Лисяк-Рудницький І. Націоналізм. *Лисяк-Рудницький І.П. Історичні есе: в 2 т.* Київ: Основи, 1994. Т. 2. С. 247-259.
6. Лисяк-Рудницький І. Україна між Сходом і Заходом. *Лисяк-Рудницький І.П. Історичні есе: в 2 т.* Київ: Основи, 1994. Т. 1. С. 3.
7. Лисяк-Рудницький І. Формування українського народу й нації (методологічні завваги). *Лисяк-Рудницький І.П. Історичні есе: в 2 т.* Київ: Основи, 1994. Т. 1. С. 11.
8. Лисяк-Рудницький І. Четвертий універсал та його ідеологічні попередники. *Лисяк-Рудницький І.П. Історичні есе: в 2 т.* Київ: Основи, 1994. Т. 2. С. 11.

* * *

Кузьменко Наталія Миколаївна,
старша викладачка кафедри
державно-правових дисциплін та українознавства
Сумського національного аграрного університету

**ПРОГНОЗОВАНІ НАСЛІДКИ BREXIT:
ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ**

На початку 2020 р., через 47 років після вступу Великої Британії до європейської спільноти, країна припинила членство у складі Європейського Союзу. Процес виходу Сполученого

Королівства з ЄС було розпочався після референдуму 2016 р. У березні 2017 р. було введено у дію 50 – у статтю Лісабонського договору [1]. Розпочався зворотній відлік, що тривав 2018-2019 рр. і передбачав альтернативу між «жорстким» Вгехіт (вихід Сполученого Королівства з єдиного ринку без збереження податкових та митних привілеїв) та «м'яким» (збереження безперешкодного доступу до ринку ЄС). Вгехіт позначиться як на економічному становищі Сполученого Королівства, так і Європейському Союзі в цілому, а також матиме геополітичні наслідки.

Прогнозується, що, за будь якого сценарію, розрив з найбільшим торговельним партнером – Європейським Союзом, - вплине на економічний розвиток країни, призведе до зменшення інвестицій. Наприклад, вироблений у Британії автомобіль потраплятиме до ЄС із 10% митом. Непевне майбутнє чекає на одну з провідних галузей – авіаційну індустрію. У Британії виготовляють крила та авіадвигуни для цивільних літаків Airbus, інші конструкції – на заводах Франції та Німеччини. Успішність галузі залежить від злагодженого трансферу виробів і кваліфікованих кадрів. Вихід Великої Британії з Митного Союзу й спільного ринку ЄС позначиться як на діяльності британських підприємств, так і на логістичній системі аерокосмічної галузі в цілому. Крім того, Велика Британія – учасниця угоди про «відкрите небо» між багатьма державами, зокрема, країнами – членами ЄС та США. Утративши участь в ЄС, авіалінії Британії будуть змушені переходити на більш обмежені двосторонні угоди [2, с. 26].

Збільшиться міграція між Великою Британією та рештою держав ЄС, відбудуться значні зміни у ринку праці, оскільки громадяни Великої Британії позбудуться певних переваг, для них буде обов'язковим візовий режим та квоти які діють для іноземців у державах – членах ЄС. Внаслідок проблем із іміграційним контролем, виникла криза щодо прав громадян ЄС у Великій Британії. У країні проживає 3 млн. осіб, які прибули з Євросоюзу, більшість з них зосереджується у столиці та поблизу неї [3, с. 27].

Загалом, проблема іміграції є однією з найбільш складних у Сполученому Королівстві. Станом на кінець серпня 2020 р. до країни прибуло близько 7 000 тис. осіб, переважно з Близького

Сходу й Африки, що більш ніж удвічі перевищує кількість мігрантів за попередній рік [4, с. 36]. Невизначеність правового статусу прибулих створює небезпеки щодо можливих спалахів расизму та посилює соціальну напруженість. Вexit ускладнює координацію із Францією та іншими європейськими державами по патрулюванню узбережжя Ла – Маншу та адаптації мігрантів.

Шоста за величиною у світі, британська економіка 2018 р. опинилася серед країн Європи з найповільнішими темпами зростання [5, с.27]. Внаслідок Вexit повноваження найпотужнішого фінансового центру ЄС переходять від лондонських до французьких, німецьких та люксембурзьких банків. Велика Британія позбулася доступу до фондів розвитку ЄС та доступу до європейської страхової системи.

Значних змін зазнає фінансово – економічна система Європейського Союзу. Бюджет об'єднання (офіційною мовою – Багаторічна програма фінансового розвитку, MFF) [6, с. 26], який складається із внесків країн - учасниць і розрахований на сім років, завершився у 2020 р. Після Вexit бюджет ЄС зменшився, оскільки частка Великої Британії була однією з найвагоміших (британці щороку вносили приблизно на €10 млрд. більше, ніж отримували). Відповідно зменшилося фінансування загальноєвропейських програм, зокрема, протидія змінам клімату, проблеми інклюзивності, діджиталізації тощо.

За нових умов відносини між Євросоюзом та Британією регулюються спеціальною угодою, а відносини з іншими державами – двосторонніми угодами. Найбільш суперечливими питаннями під час переговорів про умови Вexit були недобросовісна конкуренція та риболовля.

Пандемія COVID-19 загострила суперечності у межах ЄС, деякі європейські країни опинилися у загрозливій економічній ситуації. Наприкінці 2020 р. кордони виявилися фактично заблоковані, зупинилися вантажні перевезення. Транспортна криза прискорила укладення угод між Британією та Євросоюзом. У багатьох аспектах Велика Британія дістала сприятливіші умови торгівлі та відносин з ЄС. Угода містить понад 1200 сторінок детальних норм та охоплює усі аспекти майбутніх відносин. Вдалося знайти компроміс із найбільш суперечливих питань: для британських компаній не запроваджено тарифів та квот на обсяг торгівлі [7, с. 32-33].

Не менш масштабними за економічні, є геополітичні наслідки Brexit. Значних змін зазнає система європейської безпеки. Європейський союз – унікальне наднаціональне економічне і політичне утворення, що значно впливає на сучасні міжнародні відносини. Упродовж останнього десятиріччя країни ЄС постали перед викликами: фінансова криза 2009 р. у Південній Європі, міграційна криза 2015 р., посилення впливу популістських політиків, нестабільність на східному і південному кордонах, погіршення відносин між Сходом і Заходом. Brexit може послабити колективну потужність Європи в умовах протистояння між Китаєм, Російською Федерацією, США та іншими конкуруючими силами.

Змінюється формат діяльності окремих політичних інституцій, зокрема, Європейського парламенту. Замість 754 місць у парламенті має залишитися 705: половину місць Британії розподілять серед країн – членів, інша половина просто зникне [8, с. 26]. Враховуючи послідовну позицію британської делегації, ініціативи щодо ухвалення Європарламентом резолюцій, які засуджували політику РФ стосовно України, Грузії, Молдови, а також зневагу до прав людини, можна очікувати зменшення тиску на державу агресора з боку інших європейських держав, зокрема, Німеччини та Франції.

Після виходу Британії з ЄС роль європейського лідера, імовірно, може перейти до Франції. З середини ХХ ст. у політичних колах Франції розвивалася ідея про суто європейську систему безпеки, в якій Британії та Німеччині відводилася роль ключових партнерів. У наш час ідею «стратегічної автономії» Європи обстоює Президент Франції Еммануель Макрон [9, с. 38]. У Франції посилилися позиції прихильників зближення з Росією у контексті боротьби з тероризмом, так званої « нової російської політики ». Як аргумент на користь останньої висувається « противага зближенню Москви та Пекіна ». Попри те, що Велика Британія залишається постійним членом Ради Безпеки ООН з правом вето, Brexit певною мірою може позначитися на зменшенні впливу Сполученого Королівства порівняно з іншим європейським членом – Францією, що представлятиме решту Європи.

Із часу завершення Другої світової війни Велика Британія та Франція як держави, що володіють ядерною зброєю, мають

особливий статус у сфері оборонної політики ЄС, входять до НАТО, беруть активну участь у миротворчих операціях поза межами Європи. Після Brexit зміняться механізми координації військової співпраці обох держав в Азії та Африці, зокрема, відкладено проєкт створення спільного франко-британського авіаносця.

Brexit спричинив дискусію про багатoshвидкісний Євросоюз. Ідея полягає у диференційованій інтеграції, за якої група країн ЄС можуть йти до більшої інтеграції – без залучення інших держав-членів.

Зрештою, Brexit посилив дезінтеграційні процеси в Європейському Союзі. Зокрема, у Франції активізувалися націоналістичні сили. Лідерка ультраправого «Національного фронту» Марін Ле Пен під час президентської виборчої кампанії 2017 р. активно просувала ідею аналогічного Brexit референдуму щодо членства Франції в ЄС під умовною назвою F Brexit.

Слід відзначити, що вихід Британії з Євросоюзу не лише несе певні загрози системі європейської та світової безпеки, а також створює нові можливості у системі двосторонніх відносин. Зокрема, це стосується стратегічного партнерства і розвитку відносин між Великою Британією та Україною. Сполучене королівство підтримує територіальну цілісність та євроатлантичні прагнення України, обстоює принципи міжнародного права у Раді Безпеки ООН і НАТО. Офіційна влада Великої Британії наголошує на необхідності протидіяти агресивній політиці РФ, яка загрожує не лише Україні, але й Заходу в цілому. Британія засуджує агресію РФ на Донбасі, не визнала анексію Криму, запровадила санкції проти Кремля, обстоює принципи міжнародного права у таких впливових організаціях, як ОБСЄ та ООН. Як приклад, можна назвати голосування британської делегації щодо чергової резолюції ООН по Криму. Після початку Російської агресії з Британії почала надходити в Україну допомога військовою технікою та спорядженням. Значні можливості для посилення військово-морських сил України відкриваються спільним проєктом з побудови ракетних катерів, який передбачає використання британських технологій та стажування українських суднобудівників. Важливим етапом військового співробітництва стали міжнародні навчання «Спільні зусилля - 2020».

До Вгехіт двосторонні економічні відносини регулювалися Угодою про асоціацію України з ЄС. Після укладення угоди про стратегічне партнерство між Україною та Великою Британією (жовтень 2020 р.) та її ратифікації парламентами обох держав співробітництво виходить на новий рівень [10, с. 16].

З 2020 р. вступає в силу двостороння торгівельна угода, яка передбачатиме збільшення поставок продукції сільського господарства України до Великої Британії. Сферою спільних інтересів Великої Британії України є захист прав людини, вирішення екологічних проблем (зокрема, щодо зміни клімату), сфери безпеки.

Таким чином, вихід Великої Британії з Європейського Союзу стане серйозним випробуванням як для Сполученого Королівства, так і для усієї європейської спільноти, а також для системи світового геополітичного порядку. Відносини між Великою Британією та іншими країнами регулюватимуться двосторонніми угодами, окрім загальноєвропейських стандартів у різних сферах життя можуть з'явитися власні британські.

У подальшому держава зможе визначати зовнішньо – політичні цілі, матиме можливості впроваджувати власні ініціативи, брати участь у глобальних проектах, зокрема, запланована на 2021 р. конференція ООН зі зміни клімату має відбутися у Великій Британії, або займати принципову позицію щодо авторитарних держав.

Зрештою, вплив Європейського Союзу на систему міжнародної безпеки визначається не лише кількістю країн – членів (після Вгехіт їх налічується 27, але у майбутньому передбачається збільшення за рахунок вступу кількох держав – кандидатів), а послідовністю захисту демократичних цінностей цього об'єднання.

Список використаних джерел і літератури

1. Лісабонська Угода: Стаття 50. Режим доступу: <http://www.nowynyuk.com/news/949.html>
2. Меттью Сімондс. Справи захмарні. *The Economist*. Світ у 2018. Український випуск. С. 26.
3. Беппе Северніні. Некльова Британія. Як країну бачитимуть її друзі. *The Economist*. Світ у 2018. Український випуск. С.27.
4. Майкл Бініон, Лондон. Упоратися з хвилями. Як уряд Сполученого Королівства планує вирішити проблему

-
- мігрантів. *Український тиждень*. 2020. №41 (673). 9-13.10. С. 36-37.
5. Джеремі Корбін. Інший шлях попереду. *The Economist*. Світ у 2019. Український випуск. С.27.
 6. Крістофер Локвуд. Вітер змін. *The Economist*. Світ у 2020. Український випуск. С.27.
 7. Майкл Бініон, Лондон. Життя після розлучення. *Український тиждень*. 2021. №1-3 (685-687). 22-28.01. С. 32-33.
 8. Кліфф Джеремі. Після Жана – Клода. Європейську політику визначатиме змагання між старим істеблішментом і новими гравцями. *The Economist*. Світ у 2019. Український випуск. С.26-27.
 9. Едвард Лукас, СЕРА, Варшава й Вашингтон. Хто переможе? *Український тиждень*. 2020. №10 (642). 6-12.03. С.38.
 10. Мелінда Сіммонс. «Ми вийшли з ЄС, але цінності, на яких базуються наші відносини з Україною, залишилися без змін». Спількувався Юрій Лапаєв. *Український тиждень*. 2020. №48 (680). 27.11-3.12. С. 14-16.

* * *

*Лобода Дмитро Олександрович,
асистент кафедри всесвітньої історії
та методики викладання історії
ПНПУ імені В. Г. Короленка*

РОСІЙСЬКИЙ ДЕСТАБІЛІЗАЦІЙНИЙ ЧИННИК У ПОЛІТИЧНОМУ РОЗВИТКУ КРАЇН АФРИКИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Постбіполярна геополітична система, в якій опинилося людство на межі нового тисячоліття, на деякий час загальмувала ритм міжнародної дипломатії. На певний період 1990-х – 2000-х років багатополярний світ із різними центрами сили на планеті переважно переорієнтувався на Захід та його осердя – США. Останні отримали систему економічних, технологічних і культурних важелів впливу на глобалізоване суспільство. Сполучені Штати з їхнім новітнім «Проспериті» й двадцятиліттям перепочинку від суперництва із потужним